

Jaarrekening 2023

Jaarrekening 2023

3 Geconsolideerde jaarrekening

- 3 Geconsolideerde balans per 31 december 2023
- 4 Geconsolideerde winst-en-verliesrekening 2023
- 5 Geconsolideerd kasstroomoverzicht
- 5 Overzicht totaalresultaat 2023
- 6 Toelichting behorende bij de geconsolideerde jaarrekening 2023
- 15 Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2023
- 22 Toelichting op de geconsolideerde winst-en-verliesrekening 2023

24 Jaarrekening van de Organisatie TNO

- 24 Balans van de Organisatie TNO per 31 december 2023
- 25 Winst-en-verliesrekening 2023 van de Organisatie TNO
- 26 Toelichting behorende bij de jaarrekening 2023 van de Organisatie TNO
- 27 Toelichting op de balans per 31 december 2023
- 31 Toelichting op de winst-en-verliesrekening 2023

33 WNT-verantwoording 2023 Organisatie TNO

39 Gegevens deelnemingen

Overige gegevens

40 Resultaatbestemming

41 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Colofon

44 Colofon

Geconsolideerde balans per 31 december 2023

(in € x duizend)

Na resultaatbestemming

	Noot	31-12-2023	31-12-2022
Vaste activa			
Immateriële vaste activa	1	2.000	2.470
Materiële vaste activa	2	241.924	233.392
Financiële vaste activa	3	22.050	16.857
		265.974	252.719
Vlottende activa			
Vorraden		212	243
Vorderingen	4	134.490	123.439
Liquide middelen	5	350.176	352.176
		484.878	475.858
Totaal		750.852	728.577

	Noot	31-12-2023	31-12-2022
Groepsvermogen			
Algemene reserve	6	344.083	329.526
Wettelijke reserve	7	9.475	6.198
Bestemmingsreserves	8	37.605	39.073
		391.163	374.797
Belang derden		-45	-
Voorzieningen	9	13.230	15.087
Langlopende schulden	10	41.549	45.896
Kortlopende schulden	11	304.955	292.797
Totaal		750.852	728.577

Geconsolideerde winst-en-verliesrekening 2023

(in € x duizend)

	Noot	2023	2022
Omzet	12	687.798	590.704
Overige bedrijfsopbrengsten	13	14.617	17.327
Bedrijfsopbrengsten		702.415	608.031
Directe projectkosten	14	-79.463	-72.474
Personele lasten	15	-454.984	-392.617
Afschrijving immateriële vaste activa		-470	-471
Afschrijving materiële vaste activa	16	-25.256	-23.302
Bijzondere waardevermindering materiële vaste activa	16	-419	-1.113
Overige bedrijfslasten	17	-132.326	-120.314
Bedrijfslasten		-692.918	-610.291
Bedrijfsresultaat		9.497	-2.260
Financiële baten en lasten	18	8.969	377
Resultaat uit gewone bedrijfs- uitoefening vóór belastingen		18.466	-1.883
Vennootschapsbelasting	19	-4.613	1.080
Resultaat deelnemingen	20	2.468	1.296
Resultaat uit gewone bedrijfs- uitoefening na belastingen		16.321	493
Belang derden		45	-
Nettoresultaat		16.366	493

Resultaatbestemming

	Noot	2023	2022
Nettoresultaat		16.366	493
Dotatie aan:			
- bestemmingsreserve nieuwbouw defensie		-9.999	-6.915
		-9.999	-6.915
Onttrekking aan:			
- wettelijke reserve		-3.277	-872
- bestemmingsreserve nieuwbouw defensie		11.467	9.664
		8.190	8.792
Resultaat na mutaties bestemmingsreserves		14.557	2.370
Mutatie algemene reserve		-14.557	-2.370
		-	-

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

(in € x duizend)

	2023	2022
Bedrijfsresultaat	9.497	-2.260
Afschrijvingen op immateriële vaste activa	470	471
Afschrijvingen op materiële vaste activa	25.675	24.415
Boekresultaat afstoting vaste activa	-	5.926
Mutatie voorzieningen	-1.857	340
Mutatie werkkapitaal, exclusief liquide middelen	5.996	12.700
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	39.781	41.592
Ontvangen interest	7.359	212
Ontvangen dividend	100	750
Betaalde interest	-1	-1.550
Vennootschapsbelasting	-2.502	-5.874
Kasstroom uit operationele activiteiten	44.737	35.130
Investeringsactiviteiten		
Investeringsactiviteiten in materiële vaste activa	-44.638	-51.974
Investeringsactiviteiten in financiële vaste activa	-3.350	-2.436
Desinvesteringsactiviteiten materiële vaste activa	1.069	-1.969
Mutatie belang derden	-45	-
Verkoop deelnemingen	218	93
Ontvangen aflossingen	10	150
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-46.736	-56.136
Financieringsactiviteiten		
Opgenomen leningen	551	-
Aflossingen op leningen	-572	-450
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-21	-450
Kasstroom boekjaar	-2.020	-21.456
Liquide middelen per 1 januari	352.176	373.612
Kasstroom boekjaar	-2.020	-21.456
Koersverschillen	20	20
Liquide middelen per 31 december	350.176	352.176

Overzicht totaalresultaat 2023

(in € x duizend)

	2023	2022
Geconsolideerd nettoresultaat na belastingen	16.366	493
Totaalresultaat	16.366	493

Toelichting behorende bij de geconsolideerde jaarrekening 2023

Grondslagen

1.1 Algemeen

TNO's missie is het creëren van impactvolle innovaties voor het duurzame welzijn en de welvaart van de samenleving.

Naam: Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek TNO.

Rechtsvorm: Publiekrechtelijke rechtspersoon met wettelijke taak.

KvK nummer: 27376655

De statutaire vestigingsplaats van TNO is Delft.

Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van een verslaggevingsperiode van een kalenderjaar.

Toegepaste standaarden

TNO past de richtlijnen voor de opstelling van de jaarrekening van TNO toe zoals opgenomen in de Richtlijnen Financiële Verslaggeving TNO van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

De Richtlijnen Financiële Verslaggeving TNO geven als hoofdlijn Titel 9, boek 2 van het Burgerlijk Wetboek aan. In een aanvullende aanwijzing, per brief d.d. 21 februari 2014 met kenmerk OWB/FO/ 2004/8195, is door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 271 'Personeelsbeloningen' niet van toepassing verklaard voor TNO. Specifiek gezien worden de bepalingen uit hoofde van pensioenen niet van toepassing verklaard, TNO vormt wel een verplichting voor vakantiegeld en vakantie-dagen alsmede een voorziening jubileumuitkeringen.

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten.

Voor de uitvoering van de Wet normering topinkomens (WNT) heeft TNO zich gehouden aan de Beleidsregels toepassing WNT en deze als normenkader bij het opmaken van deze jaarrekening gehanteerd.

Vergelijkende cijfers

De vergelijkbare cijfers over 2022 zijn, waar nodig, aangepast ter verbetering van de vergelijkbaarheid met de cijfers over 2023.

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Foutherstel

Sinds de wijziging van RJ 221 vorig jaar dient het saldo van alle onderhanden projecten op het niveau van het individuele project te worden gesplitst in een debet en creditsaldo. TNO heeft in de jaarrekening 2022 deze presentatie aangepast en zowel het onderhanden projecten saldo per 31 december 2022 als de vergelijkende cijfers aangepast naar een separate debet- en creditpositie in de balans. Tijdens het opstellen van de jaarrekening 2023 is geconstateerd dat deze uitsplitsing voor de jaarrekening 2022 onjuist is gemaakt. In de jaarrekening 2023 is deze fout hersteld en heeft aanpassing van de vergelijkende cijfers 2022 plaatsgevonden. De aanpassing is als volgt:

	Jaarrekening 2022	Gecorrigeerd	Vershil
Totaal onderhanden projecten	-68.013	-68.013	-
Waarvan verantwoord onder de kortlopende vorderingen	114.637	63.144	-51.493
Waarvan verantwoord onder de kortlopende schulden	-182.650	-131.157	51.493

Toepassing van bovenstaand foutherstel heeft geen gevolgen voor de omvang van het vermogen per 31 december 2022 en het resultaat over 2022. Het foutherstel heeft ook geen gevolgen voor de omvang van het vermogen per 31 december 2023 en het resultaat over 2023.

1.2 Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling

Voor zover niet anders is vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen historische kostprijs.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen

Toelichting behorende bij de geconsolideerde jaarrekening 2023

vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Baten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

De kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, de functionele valuta van de onderneming. Alle financiële informatie in euro's is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal.

1.3 Grondslagen voor consolidatie

De geconsolideerde jaarrekening omvat de financiële gegevens van de Organisatie TNO en haar groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarover overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend dan wel waarover de centrale leiding bestaat. Groepsmaatschappijen zijn deelnemingen waarin de onderneming een meerderheidsbelang heeft, of waarin op een andere wijze een beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Hierbij worden mede in aanmerking genomen de financiële instrumenten die potentiële stemrechten bevatten indien deze economische betekenis hebben. Belangen die uitsluitend worden aangehouden om te vervreemden worden niet geconsolideerd indien bij verwerving al het voornemen bestaat om het belang af te stoten, de verkoop binnen een jaar waarschijnlijk is en aan de andere indicatoren daartoe wordt voldaan. Deze belangen worden opgenomen onder de vlottende activa, onder effecten (slechts aangehouden om te vervreemden). Nieuw verworven deelnemingen worden in de consolidatie betrokken vanaf het tijdstip waarop beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend.

De posten in de geconsolideerde jaarrekening worden opgesteld volgens uniforme grondslagen van waardering en resultaatbepaling van de groep. Afgestoten deelnemingen worden in de consolidatie betrokken tot het tijdstip van beëindiging van deze invloed.

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de onderlinge schulden, vorderingen en transacties geëlimineerd. De groepsmaatschappijen zijn integraal geconsolideerd, waarbij het minderheidsbelang van derden afzonderlijk tot uitdrukking is gebracht.

Indien de aan het minderheidsbelang van derden toerekenbare verliezen het minderheidsbelang in het eigen vermogen van de geconsolideerde onderneming overtreffen, dan wordt het verschil, alsmede eventuele verdere verliezen, volledig ten laste van de meerderheidsaandeelhouder gebracht. Het aandeel van derden in het resultaat wordt afzonderlijk als laatste post in de geconsolideerde winst-en-verliesrekening in aftrek op het groepsresultaat gebracht.

Een overzicht van de in de consolidatie opgenomen groepsmaatschappijen, alsmede de niet-geconsolideerde deelnemingen, is opgenomen in de toelichting op de enkelvoudige jaarrekening.

1.4 Grondslagen voor de omrekening van vreemde valuta

Transacties in vreemde valuta

Transacties luidend in vreemde valuta worden in de desbetreffende functionele valuta van de groepsmaatschappijen omgerekend tegen de geldende wisselkoers per transactiedatum. In vreemde valuta luidende monetaire activa en verplichtingen worden per balansdatum in de functionele valuta omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. De bij omrekening optredende valutakoersverschillen worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen.

Bedrijfsuitoefening in het buitenland

De activa en verplichtingen van bedrijfsuitoefening in het buitenland, met inbegrip van goodwill en bij consolidatie ontstane reële waardecorrecties, worden in euro's omgerekend tegen de geldende koers per verslagdatum. De opbrengsten en kosten van buitenlandse activiteiten worden in euro's omgerekend tegen de gemiddelde wisselkoers over de verslagperiode, wat een goede benadering is van verwerking tegen de koers per transactiedatum.

Valutaomrekeningsverschillen worden verwerkt in de reserve omrekeningsverschillen. Als een buitenlandse activiteit geheel of gedeeltelijk wordt verkocht, wordt het desbetreffende bedrag uit de reserve omrekeningsverschillen overgeboekt naar de winst-en-verliesrekening.

Toelichting behorende bij de geconsolideerde jaarrekening 2023

1.5 Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten (overige) vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, handelsschulden en overige te betalen posten.

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde, waarbij (dis)agio en de direct toerekenbare transactiekosten in de eerste opname worden meegenomen. Indien instrumenten bij de vervolgwaaarding niet worden gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening, maken eventuele direct toerekenbare transactiekosten deel uit van de eerste waardering.

In contracten besloten financiële instrumenten die niet worden gescheiden van het basiscontract, worden verwerkt in overeenstemming met het basiscontract.

Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

[Verstreckte leningen, \(overige\) vorderingen, opgenomen leningen, crediteuren en overige te betalen posten](#)

Deze financiële instrumenten worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode.

Voor kortlopende vorderingen en verplichtingen waar geen expliciete rente wordt berekend en sprake is van korte looptijden, is het effect van het disconteren in het algemeen gering.

Voor deze posten is de nominale waarde gehanteerd als invulling

van de grondslag geamortiseerde kostprijs.

Bij verstreckte leningen en (overige) vorderingen wordt indien noodzakelijk de waardering aangepast voor bijzondere waardevermindervingsverliezen.

Uitgestelde belastingvorderingen worden gewaardeerd op contante waarde.

Opgenomen langlopende leningen worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde. Bij de vervolgwaaarding vindt waardering tegen geamortiseerde kostprijs plaats.

[Afgeleide financiële instrumenten](#)

Afgeleide instrumenten worden gewaardeerd op kostprijs of lagere marktwaarde, tenzij hedge accounting onder het kostprijs hedge model wordt toegepast.

TNO maakt in beperkte mate gebruik van valutatermijntransacties om valutarisico's af te dekken, die voortvloeien uit in- en verkooptransacties. Indien valutacontracten worden afgesloten ter afdekking van monetaire activa en passiva, wordt kostprijs hedge accounting toegepast. Hedge accounting wordt toegepast om te bereiken dat de in de winst-en-verliesrekening verantwoorde resultaten als gevolg van de omrekening van de monetaire posten worden gecompenseerd met waardewijzigingen van valutacontracten tegen de contante koers op de rapporteringsdatum. Het verschil tussen de contante koers op afsluitdatum van het valutatermijncontract en de termijankoers wordt via de winst-en-verliesrekening geamortiseerd over de looptijd van het valutatermijncontract.

Indien kostprijs hedge accounting wordt toegepast vindt eerste waardering plaats tegen reële waarde. Zolang het afgeleide instrument betrekking heeft op afdekking van het specifieke risico van de toekomstige transactie die naar verwachting zal plaatsvinden, vindt geen herwaardering van dit instrument plaats. Zodra de verwachte toekomstige transactie leidt tot verantwoording in de winst-en-verliesrekening, wordt de met het afgeleide instrument samenhangende winst of het met het afgeleide instrument samenhangende verlies in de winst-en-verliesrekening verwerkt. Indien de afgedekte positie van een verwachte toekomstige transactie leidt tot de opname in de balans van een niet-financieel actief past de onderneming de kostprijs van dit actief aan met de afdekkingsresultaten die nog niet in de winst-en-verliesrekening zijn verwerkt.

Indien afgeleide instrumenten aflopen of worden verkocht, worden de afdekkingsrelaties beëindigd. De cumulatieve winst die of het cumulatieve verlies dat tot dat moment nog niet in de winst-en-verliesrekening was verwerkt, wordt als overlopende post in de balans opgenomen totdat de afgedekte transacties plaatsvinden. Indien de transacties naar verwachting niet meer plaatsvinden, wordt de cumulatieve winst of het cumulatieve verlies overgeboekt naar de winst-en-verliesrekening.

TNO documenteert de hedgerelaties in specifieke hedgedocumentatie en toetst periodiek de effectiviteit van de hedgerelaties door vast te stellen dat geen sprake is van overhedges.

1.6 Immateriële vaste activa

Goodwill wordt bepaald als het positieve verschil tussen de verkrijgingsprijs van de deelnemingen en het belang van de Organisatie TNO in de netto reële waarde van de overgenomen identificeerbare activa en passiva van de overgenomen partij – verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen. Afschrijving van de goodwill vindt plaats over de verwachte economische levensduur van de verworven deelneming.

De overige immateriële vaste activa hebben betrekking op ontwikkelingskosten.

Toelichting behorende bij de geconsolideerde jaarrekening 2023

Deze worden geactiveerd voor zover deze betrekking hebben op commercieel haalbaar geachte projecten. De ontwikkeling van een immaterieel vast actief wordt commercieel haalbaar geacht als het technisch uitvoerbaar is om het actief te voltooien, de onderneming de intentie heeft om het actief te voltooien en het vervolgens te gebruiken of te verkopen is (inclusief het beschikbaar zijn van adequate technische, financiële en andere middelen om dit te bewerkstelligen), de onderneming het vermogen heeft om het actief te gebruiken of te verkopen, het waarschijnlijk toekomstige economische voordelen zal genereren en de uitgaven gedurende de ontwikkeling betrouwbaar zijn vast te stellen. Ontwikkelingskosten worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs, verminderd met cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen. Zij omvatten voornamelijk de salariskosten van het betrokken personeel en van derden gekochte kennis, c.q. aan derden betaalde kosten van onderzoek en ontwikkeling, licentierechten en softwareprogramma's. De geactiveerde kosten worden na beëindiging van de ontwikkelingsfase afgeschreven over de verwachte gebruiksduur, welke in principe de vijf jaar niet te boven gaat. De afschrijving vindt plaats volgens de lineaire methode. Voor het nog niet afgeschreven deel van de geactiveerde ontwikkelingskosten wordt een wettelijke reserve gevormd.

1.7 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa in eigen gebruik worden gewaardeerd tegen de kostprijs (verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs), verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing cumulatieve bijzondere waardeverminderingen en vermeerderd met eventuele overige kosten om het actief op zijn uiteindelijke plaats te krijgen. Er zijn geen rentekosten in de, tegen de vervaardigingsprijs gewaardeerde, materiële vaste activa opgenomen. Indien sprake is van uitgaven, die worden gemaakt na eerste verwerking, en voldoen aan de activeringscriteria, zijn deze als onderdeel van de kostprijs van het materieel vast actief verwerkt.

De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschafprijs volgens de lineaire methode op basis van de economische levensduur. Op bedrijfsterreinen en op materiële vaste activa in aanbouw en vooruitbetalingen op materiële vaste activa wordt niet afgeschreven. Indien de verwachting omtrent de afschrijvingsmethode, gebruiksduur en/of restwaarde in de loop van de tijd wijzigingen ondergaat, worden zij als een schattingswijziging verantwoord.

Indien voor een materieel vast actief sprake is van kosten die samenhangen met

verplichtingen inzake ontmanteling en verwijdering van het actief en het herstel van het terrein waar het actief zich bevindt en deze verplichting wordt veroorzaakt door het neerzetten van het actief, worden deze kosten van herstel opgenomen als onderdeel van de boekwaarde van het actief, en gelijktijdig wordt een voorziening opgenomen voor hetzelfde bedrag. Buiten gebruik gestelde materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de boekwaarde dan wel de lagere opbrengstwaarde. Een materieel vast actief wordt niet langer in de balans opgenomen na vervreemding of wanneer geen toekomstige prestatie-eenheden van het gebruik of de vervreemding worden verwacht. De bate of last die voortvloeit uit de desinvestering wordt in de winst-en-verliesrekening verwerkt.

1.8 Financiële vaste activa

Niet geconsolideerde deelnemingen waarin de groep invloed van betekenis uitoefent op het zakelijke en financiële beleid worden tegen de vermogensmutatiemethode gewaardeerd. Voor de bepaling of sprake is van invloed van betekenis worden de financiële instrumenten die potentiële stemrechten bevatten, indien deze economische betekenis hebben, mede in aanmerking genomen. Overeenkomstig de vermogens-mutatiemethode worden de deelnemingen in de balans opgenomen tegen het aandeel van de groep in de nettovermogenswaarde. De nettovermogenswaarde wordt vermeerderd met haar aandeel in de resultaten van de deelnemingen; haar aandeel in de directe mutaties in het eigen vermogen van de deelneming vanaf het moment van verwerving, bepaald volgens de grondslagen zoals vermeld in deze jaarrekening en verminderd met haar aandeel in de dividenduitkeringen van de deelnemingen. In de winst-en-verliesrekening wordt het aandeel van de groep in het resultaat van de deelnemingen opgenomen. Indien en voor zover de vennootschap niet zonder beperking uitkering van de positieve resultaten aan haar kan bewerkstelligen, worden de resultaten in een wettelijke reserve opgenomen. Het aandeel van de groep in de rechtstreekse vermogensvermeerderingen en -verminderingen van de deelnemingen wordt ook in de wettelijke reserve opgenomen.

Na toepassing van de vermogensmutatiemethode bepaalt de groep of het noodzakelijk is om voor de deelneming een verlies wegens bijzondere waardevermindering op te nemen. De groep bepaalt op elke balansdatum of er objectieve aanwijzingen zijn dat de deelneming een bijzondere waardevermindering heeft ondergaan. Als dat het geval is, berekent de groep het bedrag aan bijzondere waardevermindering als zijnde het verschil tussen de realiseerbare waarde en de boekwaarde van de deelneming. Dit bedrag verantwoordt zij in de winst-en-verliesrekening.

Indien de waarde van de deelneming volgens de vermogensmutatiemethode nihil is

Toelichting behorende bij de geconsolideerde jaarrekening 2023

geworden, wordt deze methode niet langer toegepast en blijft de deelneming bij ongewijzigde omstandigheden op nihil gewaardeerd. Hierbij worden andere langlopende belangen in de deelneming die feitelijk worden aangemerkt als een onderdeel van de netto-investering, ook meegenomen. Indien en voor zover geheel of gedeeltelijk voor de schulden van de deelneming wordt ingestaan respectievelijk een feitelijke verplichting bestaat de deelneming tot betaling van haar schulden in staat te stellen, wordt een voorziening opgenomen.

Een vervolgens verkregen aandeel in de winst van de deelneming wordt pas weer verwerkt indien en voor zover het cumulatief niet-verwerkte aandeel in het verlies is ingelopen.

Deelnemingen waarin geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs minus eventuele bijzondere waardeverminderingen. Het dividend wordt als resultaat aangemerkt en verwerkt onder de financiële baten en lasten.

Resultaten uit transacties met en tussen niet-geconsolideerde deelnemingen die tegen nettovermogenswaarde gewaardeerd worden, worden proportioneel verantwoord. Resultaten uit transacties met en tussen deelnemingen die tegen kostprijs worden gewaardeerd, worden volledig verantwoord tenzij zij in wezen niet zijn gerealiseerd. De leningen aan niet-geconsolideerde deelnemingen worden opgenomen tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode, verminderd met bijzondere waardevermindervingsverliezen.

Dividenden worden verantwoord in de periode waarin zij betaalbaar worden gesteld. Rentebaten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende actiefpost. Eventuele winsten of verliezen worden verantwoord onder financiële baten en lasten.

1.9 Bijzondere waardeverminderingen

De groep beoordeelt op elke balansdatum of een niet-financieel actief of een groep van niet-financiële activa een bijzondere waardevermindering heeft ondergaan. De groep beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief

hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Een bijzonder-waardevermindervingsverlies wordt direct als last verwerkt in de winst-en-verliesrekening onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief.

De opbrengstwaarde wordt in eerste instantie ontleend aan een bindende verkoop-overeenkomst; als die er niet is, wordt de opbrengstwaarde bepaald met behulp van de actieve markt waarbij normaliter de gangbare biedprijs geldt als marktprijs. Wanneer er geen actieve markt is, wordt de opbrengstwaarde ontleend aan algemeen aanvaarde waarderingssystemen. Deze modellen worden bevestigd door een multiple van de winst, koersen van beursgenoteerde vennootschappen en andere beschikbaar reële waarde indicatoren. De in aftrek te brengen kosten bij het bepalen van de opbrengstwaarde zijn gebaseerd op de geschatte kosten die rechtstreeks kunnen worden toegerekend aan de verkoop en nodig zijn om de verkoop te realiseren.

Voor de bepaling van de bedrijfswaarde wordt een inschatting gemaakt van de toekomstige netto kasstromen bij voortgezet gebruik van het actief of de kasstroom-genererende eenheid. Vervolgens worden deze kasstromen contant gemaakt waarbij een disconteringsvoet voor belastingen wordt gehanteerd, waarbij de tijdswaarde op basis van de marktverwachtingen en de specifieke risico's van het actief zijn meegenomen. De disconteringsvoet geeft geen risico's weer waarmee in de toekomstige kasstromen al rekening is gehouden.

De groep beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn of een voorheen genomen bijzondere waardevermindering van een vast actief niet meer bestaat of is afgenomen. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief of kasstroomgenererende eenheid vastgesteld. Een voorheen verwerkte bijzondere waardevermindering wordt alleen teruggenomen als de aannames gebruikt voor het bepalen van de realiseerbare waarde zijn gewijzigd sinds de laatste bijzondere waardevermindering.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord. Een bijzondere waardevermindering van goodwill wordt niet teruggenomen.

1.10 Voorraden

Toelichting behorende bij de geconsolideerde jaarrekening 2023

De grond- en hulpstoffen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere opbrengstwaarde. Bij de waardering van de voorraden wordt rekening gehouden met de eventueel op balansdatum opgetreden waardeverminderingen.

1.11 Onderhanden projecten

De onderhanden projecten hebben betrekking op opdrachten. In de waardering van onderhanden projecten worden de kosten die direct betrekking hebben op de opdracht (zoals personeelskosten voor werknemers direct werkzaam aan de opdracht en kosten voor grond- en hulpstoffen), de kosten die toerekenbaar zijn aan de opdrachtactiviteiten in het algemeen en toewijsbaar zijn aan de opdracht en andere kosten die contractueel aan de opdrachtgever kunnen worden toegerekend, begrepen. Uitgaven die verband houden met opdrachtkosten die na de balansdatum tot te verrichten prestaties leiden, worden als activa verwerkt indien het waarschijnlijk is dat ze in een volgende periode zullen leiden tot opbrengsten. Op de onderhanden projecten wordt zo nodig een voorziening voor te verwachten verliezen in mindering gebracht. De onderhanden projecten worden verminderd met de gefactureerde voorschotten.

1.12 Vorderingen

De grondslagen voor de waardering van vorderingen zijn beschreven onder het hoofdstuk financiële instrumenten.

1.13 Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan, wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering.

In vreemde valuta luidende liquide middelen worden per balansdatum in de functionele valuta omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. Verwezen wordt verder naar de prijsgrondslagen voor vreemde valuta.

1.14 Eigen vermogen

Financiële instrumenten die op grond van de economische realiteit worden aangemerkt als eigenvermogensinstrumenten, worden gepresenteerd onder het eigen vermogen. Financiële instrumenten die op grond van de economische realiteit worden aangemerkt als een financiële verplichting, worden gepresenteerd onder schulden. Resultaten met betrekking tot deze financiële instrumenten worden in de winst-en-verliesrekening verantwoord als kosten of opbrengsten.

Wettelijke reserves

De wettelijke reserve heeft betrekking op immateriële activa en niet-uitkeerbare winsten van tegen netto vermogenswaarde gewaardeerde deelnemingen bij de groepsmaatschappijen.

Bestemmingsreserves

Op grond van artikel 22 van de TNO-wet en de artikelen 4 en 5 van de Richtlijnen Financiële Verslaggeving TNO kunnen bestemmingsreserves worden gevormd voor toekomstige uitgaven of lasten of ter dekking van economische en technische risico's. Onttrekkingen komen bij de bestemming van het resultaat ten laste van de bestemmingsreserves en mogen alleen plaatsvinden voor zover deze overeenkomen met de doeleinden van de gevormde reserves.

De bestemmingsreserve voor bedrijfsrisico's 'civiel' is gevormd ter dekking van economische en technische risico's. Totdat de maximale omvang van de reserve is bereikt, wordt jaarlijks bij de bestemming van het resultaat een door de TNO Raad van Bestuur te bepalen percentage van de bijdragen en opdrachten van zowel het Rijk als van derden, aan de reserve toegevoegd. Met de Rijksoverheid is destijds een maximum van € 9,1 miljoen overeengekomen.

De bestemmingsreserve nieuwbouw gerelateerd aan het defensieonderzoek is gevormd ter dekking van toekomstige investeringen in renovatie- en/of nieuwbouwprojecten. Toevoegingen en onttrekkingen aan deze reserve vinden jaarlijks bij de bestemming van het resultaat plaats op basis van specifieke afspraken met de RDO.

1.15 Minderheidsbelang derden

Het minderheidsbelang derden wordt gewaardeerd op het aandeel van derden in de nettovermogenswaarde van geconsolideerde deelnemingen, bepaald overeenkomstig de waarderingsgrondslagen van de Organisatie TNO.

1.16 Voorzieningen

Een voorziening wordt in de balans opgenomen, wanneer er sprake is van:

- een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting die het gevolg is van een gebeurtenis in het verleden; en
- waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt; en
- het waarschijnlijk is dat voor afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is.

Toelichting behorende bij de geconsolideerde jaarrekening 2023

Tenzij anders vermeld, worden voorzieningen gewaardeerd tegen contante waarde, waarbij de relevante disconteringsvoet wordt gehanteerd die de actuele markttrente weergeeft.

De voorziening voor sociale verplichtingen is gevormd ter dekking van ingegane en overeengekomen toekomstige uitkeringen aan ex-medewerkers en medewerkers van de Organisatie TNO, ingevolge regelingen Arbeidsvoorwaarden TNO. Het deel dat betrekking heeft op ingegane pensioenen is gebaseerd op actuariële berekeningen.

De jubileumvoorziening betreft een voorziening voor toekomstige jubileumuitkeringen. De voorziening betreft de contante waarde van de in de toekomst uit te keren jubileumuitkeringen. De voorziening is gebaseerd op gedane toezeggingen, blijfkans en leeftijd.

De voorziening voor claims is gevormd voor de mogelijke verplichtingen uit hoofde van lopende rechtsgedingen. De voorziening voor reorganisaties is gevormd ter dekking van kosten die verband houden met lopende en aangekondigde (deel)reorganisaties.

De voorziening voor afvloeiingen is gevormd ter dekking van de verwachte kosten terzake van de voorgenomen ontbinding van arbeidsovereenkomsten met medewerkers, anders dan in het kader van reorganisaties. De overige voorzieningen zijn gevormd met name ter dekking van te verwachten kosten ter dekking van verlieslatende huurcontracten.

De belangrijkste schattingsposten hebben betrekking op de reorganisatievoorziening, de voorziening voor afvloeiingen, claims en de overige voorzieningen.

1.17 Personeelsbeloningen/Pensioenen

TNO kent meerdere pensioenregelingen. De belangrijkste regeling is ondergebracht bij Stichting Pensioenfonds TNO en kwalificeert zich als toegezegd pensioenregeling.

In een aanwijzing is door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 271 'Personeelsbeloningen' niet van toepassing verklaard voor de Organisatie TNO. Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen.

Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Verder wordt op balansdatum een voorziening opgenomen voor bestaande additionele

verplichtingen ten opzichte van het fonds en de werknemers, indien het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichtingen een uitstroom van middelen zal plaatsvinden en de omvang van de verplichtingen betrouwbaar kan worden geschat. Het al dan niet bestaan van additionele verplichtingen wordt beoordeeld aan de hand van de uitvoeringsovereenkomst met het fonds, de pensioenovereenkomst met de werknemers en andere (expliciete of impliciete) toezeggingen aan de werknemers. De voorziening wordt gewaardeerd tegen de beste schatting van de contante waarde van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen op balansdatum af te wikkelen.

1.18 Langlopende schulden

Door de Rijksoverheid of derden ter beschikking gestelde middelen ter compensatie van de Organisatie TNO voor de investering in een actief worden op de balans gepassiveerd en systematisch ten gunste gebracht van de winst-en-verliesrekening gedurende de gebruiksduur van het actief.

1.19 Kortlopende schulden

De waardering van kortlopende schulden is toegelicht onder het hoofdstuk financiële instrumenten.

1.20 Opbrengstverantwoording

Onder omzet wordt verstaan het totaal van:

- de opbrengsten opdrachten;
- de door de Rijksoverheid beschikbaar gestelde rijksbijdragen.

Onder opbrengsten opdrachten zijn verantwoord de gefactureerde bedragen voor verrichte werkzaamheden, onder aftrek van eventuele omzetbelasting, alsmede de mutatie op de onderhanden projecten. Opbrengsten worden verwerkt per afzonderlijke prestatieverplichting. In geval er sprake is van meerdere prestatieverplichtingen in een overeenkomst wordt de totale transactieprijs aan de prestatieverplichtingen toegerekend naar rato van de waarde van de prestatieverplichtingen. TNO concludeert dat de toezeggingen bij opdrachten samen een prestatieverplichting vormen. De reden hiervoor is dat TNO vaststelt dat opdrachtgevers de voordelen van zulke toezeggingen niet zelfstandig kunnen benutten. De opbrengsten opdrachten worden verantwoord in de overeengekomen periode naar rato van de verrichte prestaties. Aangezien sprake is van een gelijkmatige stroom van projecten die regelmatig gespreid over het jaar gereedkomen en doorgaans binnen een jaar worden afgerond, vindt winstneming op onderhanden projecten plaats bij oplevering.

De beschikbaar gestelde rijksbijdrage wordt ingezet ten behoeve van de vraag gestuurde

Toelichting behorende bij de geconsolideerde jaarrekening 2023

programmering op Topsectoren en maatschappelijke thema's. Deze middelen worden naar rato van de verrichte werkzaamheden als omzet verantwoord. Onder directe projectkosten worden verstaan de materiële kosten (inclusief uitbestede werkzaamheden) die direct aan een project worden toegerekend.

1.21 Overheidssubsidies

Overheidssubsidies worden aanvankelijk in de balans opgenomen als vooruitontvangen baten, zodra er redelijke zekerheid bestaat dat zij zullen worden ontvangen en dat de Organisatie TNO zal voldoen aan de daaraan verbonden voorwaarden. Subsidies ter compensatie van door de Organisatie TNO gemaakte kosten worden systematisch als opbrengsten in de winst-en-verliesrekening opgenomen in dezelfde periode als die waarin de kosten worden gemaakt.

Zie voor subsidies ter compensatie voor de investering in een actief 'Langlopende schulden'.

1.22 Overige bedrijfsopbrengsten

Indien het resultaat van een transactie aangaande het verlenen van een dienst betrouwbaar kan worden geschat en ontvangst van de opbrengst waarschijnlijk is, wordt de opbrengst met betrekking tot die dienst verwerkt naar rato van de verrichte prestaties. Licentieopbrengsten worden in de winst-en-verliesrekening verwerkt volgens het toerekeningsbeginsel, in overeenstemming met de inhoud van de overeenkomst, indien hun bedrag bepaalbaar is en hun ontvangst waarschijnlijk.

1.23 Aandeel in het resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen

Het aandeel in het resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen, omvat het aandeel van de Organisatie TNO in de resultaten van deze deelnemingen, bepaald op basis van de grondslagen van de groep.

Resultaten op transacties, zijn niet verwerkt in de geconsolideerde winst-en-verliesrekening voor zover deze als niet gerealiseerd kunnen worden beschouwd.

De resultaten van deelnemingen die gedurende het boekjaar zijn verworven of afgestoten, worden vanaf het verwervingsmoment, respectievelijk tot het moment van afstoting, verwerkt in het resultaat van de Organisatie TNO.

1.24 Financiële baten en lasten

Rentebaten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende actief post. Rentelasten en soortgelijke lasten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren, rekening houdende met effectieve rentevoet.

1.25 Vennootschapsbelasting/uitgestelde belastingvorderingen

De organisatie TNO is met ingang van het boekjaar 2016 voor het integrale resultaat belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting.

Bij aanvang van de vennootschapsbelastingplicht per 1 januari 2016 is de fiscale openingsbalans opgemaakt op basis van de geldende fiscale waarderingsgrondslagen.

TNO Tech Transfer Holding BV en TNO Affiliates Holding BV zijn samen met alle daaronder vallende Nederlandse dochterondernemingen eveneens onderworpen aan de vennootschapsbelasting.

Belastingen omvatten de over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare vennootschapsbelasting en uitgestelde belastingen. De belastingen worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen, behoudens voor zover deze betrekking hebben op posten die rechtstreeks in het eigen vermogen worden opgenomen, in welk geval de belasting in het eigen vermogen wordt verwerkt.

De over het boekjaar verschuldigde en verrekenbare belasting is de naar verwachting te betalen belasting over de belastbare winst over het boekjaar, berekend aan de hand van belastingtarieven die zijn vastgesteld op verslagdatum, dan wel waartoe materieel al op verslagdatum is besloten, en eventuele correcties op de over voorgaande jaren verschuldigde belasting.

Voor belastbare tijdelijke verschillen tussen de boekwaarde van activa en verplichtingen ten behoeve van de financiële verslaggeving en de fiscale boekwaarde van die posten wordt een voorziening voor uitgestelde belastingverplichtingen getroffen.

Voor verrekenbare tijdelijke verschillen, beschikbare voorwaartse verliescompensatie en nog niet gebruikte fiscale verrekeningsmogelijkheden wordt een uitgestelde belastingvordering opgenomen, maar uitsluitend voor zover het waarschijnlijk is dat er in de toekomst belastbare winsten beschikbaar zullen zijn voor verrekening respectievelijk compensatie. Uitgestelde belastingvorderingen worden per iedere verslagdatum herzien en verlaagd voor zover het niet langer waarschijnlijk is dat het daarmee samenhangende belastingvoordeel zal worden gerealiseerd.

Uitgestelde belastingvorderingen worden gewaardeerd op contante waarde.

Toelichting behorende bij de geconsolideerde jaarrekening 2023

1.26 Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de indirecte methode. Kasstromen in buitenlandse valuta zijn herleid naar euro's, met gebruikmaking van de gemiddelde omrekeningskoersen voor de desbetreffende periodes.

1.27 Bepaling reële waarde

Een aantal grondslagen en toelichtingen in de jaarrekening van TNO vereisen de bepaling van de reële waarde van zowel financiële als niet-financiële activa en verplichtingen. Voor waarderings- en informatieverschaffingsdoeleinden is de reële waarde op basis van de volgende methoden bepaald.

(Overige) vorderingen

De reële waarde van handels- en overige vorderingen wordt tegen de contante waarde van de toekomstige kasstromen geschat.

Derivaten

De reële waarde van valutatermijncontracten en renteswaps is gebaseerd op de genoteerde marktprijs, indien voorhanden. Indien geen genoteerde marktprijs beschikbaar is, wordt de reële waarde geschat door de verwachte kasstromen gediscoteerd tegen actuele rentes, waarin een opslag is opgenomen voor de relevante risico's, contant te maken.

Niet-afgeleide financiële verplichtingen

De reële waarde van niet-afgeleide financiële verplichtingen (leningen) wordt slechts bepaald ten behoeve van informatieverschaffing en berekend op basis van de contante waarde van toekomstige aflossingen en rentebetalingen, gediscoteerd tegen de marktrente per verslagdatum.

Indien van toepassing wordt nadere informatie over de uitgangspunten voor de bepaling van de reële waarde vermeld bij het onderdeel van deze toelichting dat specifiek op het desbetreffende actief of de desbetreffende verplichting van toepassing is.

1.28 Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft. De schattingen hebben met name betrekking op vaste activa, onderhanden projecten, uitgestelde belastingvorderingen en voorzieningen (waaronder voor reorganisatievoorzieningen, voorziening voor afvloeiingen, claims en verlieslatende contracten).

1.29 Verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de onderneming, haar deelnemingen en hun bestuurders en leidinggevende functionarissen. In de normale bedrijfsactiviteiten levert TNO diensten aan en neemt diensten af van verschillende verbonden partijen waarin TNO een belang van 50% of minder bezit. Deze transacties worden op zakelijke grondslag uitgevoerd tegen voorwaarden die vergelijkbaar zijn met die van transacties met derden.

Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2023

(in € x duizend)

1 Immateriële vaste activa

Verloop van de immateriële vaste activa in 2023:

	Goodwill
Stand per 31-12-2022	
Verkrijgingsprijs	4.705
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-2.235
Boekwaarde	2.470
Mutatie boekwaarde	
Afschrijvingen	-470
	-470
Stand per 31-12-2023	
Verkrijgingsprijs	4.705
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-2.705
Boekwaarde	2.000

Op 1 april 2018 heeft TNO de energieactiviteiten van de Stichting Energieonderzoek Centrum Nederland (NRG) overgenomen. De overname is gewaardeerd volgens de purchase accounting methode. Het bedrag aan goodwill is € 4,7 miljoen en wordt over een periode van 10 jaar afgeschreven.

Per 31 december 2023 was er geen aanleiding voor de toepassing van een bijzondere waardevermindering.

Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2023

2 Materiële vaste activa

Verloop van de materiële vaste activa in 2023:

	Terreinen en gebouwen	Vaste technische installaties	Technische bedrijfsmiddelen	Inventaris	Activa in aanbouw en ontwikkeling	Niet aan bedrijfsuitoefening dienstbaar	Totaal
Stand per 31-12-2022							
Verkrijgingsprijs	112.554	151.516	174.169	11.112	35.145	17.263	501.760
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-63.678	-81.815	-104.799	-5.352	-	-12.723	-268.368
Boekwaarde	48.876	69.701	69.370	5.760	35.145	4.540	233.392
Mutatie boekwaarde							
Investeringsen	-	486	7.434	872	-	-	8.792
Desinvesteringen	-	-32	-15	-	-	-	-47
Herrubriceringen	685	-2.389	-	-	-	1.704	-
Herrubriceringen cumulatieve afschrijving	809	1.364	-	-	-	-2.173	-
Bijzondere waardeverminderingen	-89	-330	-	-	-	-	-419
Afschrijvingen	-1.813	-10.373	-21.229	-1.297	-	-659	-35.371
Activa in aanbouw en ontwikkeling activering boekjaar	-	6.391	9.656	211	-16.956	698	-
Desinvestering activa in aanbouw	-	-	-	-	-1.022	-	-1.022
Activa in aanbouw investeringen nieuw 2023	-	-	-	-	36.599	-	36.599
	-408	-4.883	-4.154	-214	18.621	-430	8.532
Stand per 31-12-2023							
Verkrijgingsprijs	113.239	155.659	181.643	12.140	53.766	19.665	536.112
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-64.771	-90.841	-116.427	-6.594	-	-15.555	-294.188
Boekwaarde	48.468	64.818	65.216	5.546	53.766	4.110	241.924

In de in de winst-en-verliesrekening gepresenteerde post 'afschrijving materiële vaste activa' is mede begrepen de vrijval uit de egalisatierekening investeringsmiddelen.

In de boekwaarde van de materiële vaste activa per 31 december 2023 zijn begrepen terreinen, gebouwen en vaste technische installaties voor € 32,5 miljoen (2022: € 37,4 miljoen), waarvan TNO uitsluitend het economisch eigendom heeft. Dit betreft investeringen in huurpanden.

Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2023

Gehanteerde afschrijvingstermijnen in jaren

	2023	2022
Terreinen	nihil	nihil
Gebouwen	40	40
Vaste technische installaties	15	15
Renovaties	4-15	4-15
Computerapparatuur	3-5	3-5
Technische bedrijfsmiddelen	5	5
Inventaris	10	10

3 Financiële vaste activa

	Niet-geconsolideerde deelnemingen		Latente belastingvordering	Totaal
	Aandeel in vermogen	Leningen		
Stand per 31-12-2022	10.458	999	5.400	16.857
Mutaties:				
Investerings en verstrekte leningen	2.690	660	–	3.350
Desinvesteringen en aflossingen	-218	-10	–	-228
Conversie lening naar aandelen	616	-616	–	–
Waardemutaties	18	–	–	18
Resultaat deelnemingen	2.112	–	–	2.112
Mutatie Leningen	–	-559	–	-559
Dividend	-100	–	–	-100
Mutatie latente belastingvordering	–	–	600	600
Stand per 31-12-2023	15.576	474	6.000	22.050

De lijst van deelnemingen, waarin door TNO middellijk en onmiddellijk wordt geparticipeerd, is opgenomen in de toelichting op de enkelvoudige jaarrekening.

Latente belastingvordering

	2023	2022
Stand per 1 januari	5.400	5.500
Mutatie fiscaal afwijkende waarderingen	600	-100
Stand per 31 december	6.000	5.400

De latente belastingvordering wordt gewaardeerd op contante waarde. Bij de contante waardeberekening wordt een rentepercentage gehanteerd van 3,9%. De nominale waarde van de latente belastingvordering bedraagt € 10,9 miljoen (2022: € 9,5 miljoen).

De contante waarde van de latente nominale belastingvordering bedraagt € 6,9 miljoen (2022: € 6,3 miljoen).

Van de latente belastingvordering heeft € 4,7 miljoen een verwachte verrekentermijn van langer dan 1 jaar (2022: € 4,7 miljoen).

Door een geringe winstdoelstelling en onvoldoende zekerheid kunnen niet alle belastingposities gerealiseerd worden. De waardering van de actieve belastinglatentie per 31 december 2023 is geëvalueerd en is bepaald op € 6,0 miljoen (2022: € 5,4 miljoen).

4 Vorderingen

	31-12-2023	31-12-2022
Vorderingen inzake opdrachten	33.584	36.910
Onderhanden projecten	73.369	63.144
Overige vorderingen	13.328	11.140
Overlopende activa	14.209	12.245
Totaal	134.490	123.439

De overige vorderingen met een looptijd langer dan een jaar is nihil (2022: € 0,5 miljoen).

Van de overlopende activa heeft € 1,4 miljoen een looptijd langer dan een jaar (2022: € 1,7 miljoen).

Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2023

Onderhanden projecten

	31-12-2023	31-12-2022
Cumulatieve kosten verminderd met voorzieningen voor verliezen en risico's	242.679	192.672
Af: Cumulatief gedeclareerde termijnen	-296.330	-260.685
Totaal onderhanden projecten	-53.651	-68.013
Waarvan verantwoord onder de kortlopende vorderingen	73.369	63.144
Waarvan verantwoord onder de kortlopende schulden	-127.020	-131.157

In de post onderhanden projecten is een voorziening voor verliezen en risico's begrepen van € 5,0 miljoen (2022: € 5,1 miljoen).

5 Liquide middelen

Het saldo liquide middelen van ad € 350,2 miljoen overstijgt de bestemmingsreserve van € 37,6 miljoen met € 312,6 miljoen (zie punt 8).

6 Algemene reserve

	2023	2022
Stand per 1 januari	329.526	327.156
Resultaatbestemming	14.557	2.370
Stand per 31 december	344.083	329.526

7 Wettelijke reserve

	2023	2022
Stand per 1 januari	6.198	5.326
Mutatie	3.277	872
Stand per 31 december	9.475	6.198

De wettelijke reserve heeft betrekking op de niet uitkeerbare winsten van de tegen netto vermogenswaarde gewaardeerde deelnemingen.

8 Bestemmingsreserves

	Stand per 31-12-2022	Onttrokken in 2023	Toegevoegd in 2023	Stand per 31-12-2023
Bedrijfsrisico's civiel	9.075	–	–	9.075
Nieuwbouw defensie	29.998	11.467	9.999	28.530
Totaal	39.073	11.467	9.999	37.605

9 Voorzieningen

	Stand per 31-12-2022	Onttrokken in 2023	Toegevoegd in 2023	Vrijval in 2023	Stand per 31-12-2023
Sociale verplichtingen	418	48	–	40	330
Jubileumvoorziening	3.084	372	580	–	3.292
Claims	800	–	250	–	1.050
Reorganisaties	1.503	712	–	1	790
Afvlloeingen	258	484	317	10	81
Overige	9.024	1.937	1.369	769	7.687
Totaal	15.087	3.553	2.516	820	13.230

In de overige voorzieningen is een bedrag van € 7,4 miljoen begrepen voor verlieslatende contracten (2022: € 5,1 miljoen).

Van de voorzieningen heeft circa € 9,4 miljoen een langlopend karakter (2022: € 10,7 miljoen).

Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2023

10 Langlopende schulden

	31-12-2023	31-12-2022
Egalisatierekening investeringsmiddelen	36.900	40.946
Overige leningen	5.755	6.032
Contante-waardecorrectie renteloze leningen	-1.106	-1.082
Totaal	41.549	45.896

Egalisatierekening investeringsmiddelen

	2023	2022
Stand per 1 januari	40.946	22.571
Toegekende middelen	6.069	27.336
	47.015	49.907
Vrijval ten gunste van het resultaat	-10.115	-8.961
Stand per 31 december	36.900	40.946

Van de egalisatierekening investeringsmiddelen heeft € 9,3 miljoen een looptijd korter dan een jaar (2022: € 9,0 miljoen) en € 4,7 miljoen een looptijd langer dan 5 jaar (2022: € 5,5 miljoen).

Overige leningen

	2023	2022
Stand per 1 januari	6.032	6.836
Opgenomen leningen	552	-
Aflossingen op leningen	-572	-450
Mutatie kortlopend deel van de leningen	-257	-354
Stand per 31 december	5.755	6.032

Van de overige leningen heeft € 2,6 miljoen een looptijd langer dan 1 jaar en korter dan 5 jaar (2022: € 2,7 miljoen). Het resterende deel van de overige leningen van € 2,0 miljoen heeft een looptijd van langer dan 5 jaar (2022: € 5,5 miljoen). Er zijn geen zekerheden gesteld. De overige leningen zijn rentevrij.

11 Kortlopende schulden

	31-12-2023	31-12-2022
Crediteuren	13.311	12.974
Belastingen en premies sociale verzekeringen	32.240	20.437
Pensioenen	-	139
Verplichtingen vakantiegeld	11.872	10.062
Verplichtingen niet-opgenomen verlofdagen	25.512	20.862
Overige schulden	42.447	44.584
Overlopende passiva	20.879	20.139
Overlopende rijksbijdrage	31.674	32.443
Onderhanden projecten	127.020	131.157
Totaal	304.955	292.797

De overige schulden hebben grotendeels betrekking op kosten die in 2023 zijn verantwoord en waarvan de afwikkeling in 2024 plaats zal vinden. Deze kortlopende schulden zijn niet rentedragend.

De overlopende passiva betreffen in belangrijke mate ontvangen voorschotten in het kader van specifieke onderzoeksprojecten.

In de overlopende passiva 2023 is begrepen € 6,5 miljoen (2022: € 2,5 miljoen) investeringsmiddelen die in 2024 tot een uitgave zullen leiden, alsmede € 14,4 miljoen (2022: € 17,6 miljoen) aan projectvoorschotten die in 2024 aan derden moeten worden doorgestort.

Van de overlopende passiva heeft € 2,1 miljoen een looptijd langer dan een jaar (2022: € 1,0 miljoen).

TNO kan de betaalde btw voor wat betreft de niet-economische activiteiten niet terugvorderen en hanteert hierbij de pre pro rata-methode. Aan de toepassing hiervan zijn schattingselementen verbonden.

Onderhanden projecten

De post onderhanden projecten wordt toegelicht onder de kortlopende vorderingen (zie punt 4).

Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2023

Financiële instrumenten

Algemeen

TNO maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die TNO blootstellen aan markt- en/of kredietrisico's. Het betreft financiële instrumenten die in de balans zijn opgenomen, alsmede valutatermijncontracten om toekomstige transacties en kasstromen af te dekken.

TNO handelt niet in deze financiële instrumenten en heeft procedures en gedragslijnen om de omvang van het kredietrisico bij elke tegenpartij of markt te beperken. Bij het niet-nakomen door een tegenpartij van aan TNO verschuldigde betalingen blijven eventuele daaruit voortvloeiende verliezen beperkt tot de marktwaarde van de desbetreffende instrumenten. De contractwaarde of fictieve hoofdsommen van de financiële instrumenten zijn slechts een indicatie van de mate waarin van dergelijke financiële instrumenten gebruik wordt gemaakt en niet van het bedrag van de krediet- of marktrisico's.

Renterisico

Het renterisico is beperkt tot eventuele veranderingen in de marktwaarde van opgenomen en uitgegeven leningen en liquide middelen. Voor de liquide middelen geldt dat het renterisico het risico betreft dat de reële waarde van de toekomstige kasstromen van een financieel instrument fluctueert als gevolg van wijzigingen in markttrentetarieven. De huidige positie aan liquide middelen heeft geen vaste rente en om die reden loopt de organisatie hier een renterisico over. Bij de leningen is bij voorkeur sprake van een vast rentepercentage over de gehele looptijd. Indien een lening geen vast rentepercentage heeft, dan heeft TNO als beleid om afgeleide financiële instrumenten te gebruiken om (tussentijdse) rentefluctuaties te beheersen. De leningen worden aangehouden tot het einde van de looptijd.

Kredietrisico

TNO loopt kredietrisico uit hoofde van transacties. Dit risico heeft betrekking op het verlies dat kan ontstaan wanneer een wederpartij in gebreke blijft. Dit risico is beperkt door de veelheid en diversiteit van partijen waarop TNO vorderingen heeft. Een concentratie van kredietrisico is alleen aanwezig met betrekking tot de geografische spreiding van de uitstaande vorderingen, die in Nederland is geconcentreerd. TNO heeft haar risico gespreid over diverse banken.

Marktwaarde

De marktwaarde van de meeste in de balans verantwoorde financiële instrumenten, waaronder verstrekte leningen, (overige) vorderingen, liquide middelen en crediteuren en overige te betalen posten, benadert de boekwaarde ervan. TNO heeft voor alle contracten individueel de herrekening gedaan van de koers op moment van afsluiten naar de balansdatum. In de toelichting is de afgedekte positie per balansdatum en per moment afsluiten (€ 8,7 miljoen vs € 8,8 miljoen) opgenomen.

Van de openstaande USD-termijncontracten bedraagt de marktwaarde € 8,7 miljoen en de contractwaarde € 8,8 miljoen (2022 resp. € 11,3 en € 12,0 miljoen). Ultimo 2023 zijn er geen GBP-termijncontracten (2022: nihil) en geen JPY-termijncontracten (2022: nihil).

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Per 31 december 2023 bedraagt het totaal aan 'operational lease' verplichtingen over de periode 2024 tot en met 2028 circa € 5,0 miljoen (2022: € 3,7 miljoen), waarvan in 2024 € 2,2 miljoen (2022: € 1,9 miljoen) vervalt en € 2,8 miljoen (2022: € 1,8 miljoen) vervalt tussen de 1 en 5 jaar. Het bedrag aan betaalde operational lease bedroeg in 2023 € 2,9 miljoen (2022: € 2,9 miljoen).

Het totaal aan huurverplichtingen bedraagt € 139,2 miljoen (2022: € 118,3 miljoen), waarvan € 22,8 miljoen (2022: € 18,8 miljoen) met een looptijd korter dan 1 jaar, € 62,2 miljoen (2022: € 47,9 miljoen) vervalt tussen 1 en 5 jaar en € 54,2 miljoen (2022: € 51,6 miljoen) vervalt na 5 jaar. Het bedrag aan betaalde huur bedroeg in 2023 € 19,7 miljoen (2022: € 17,3 miljoen).

Per 31 december 2023 bedraagt het totaal aan investeringsverplichtingen materiële vaste activa € 1,3 miljoen (2022: € 5,2 miljoen). Een TNO deelneming, TNO Tech Transfer Holding BV, heeft per 31 december 2023 investeringsverplichtingen van in totaal € 5,1 miljoen (2022: € 4,1 miljoen) bij een aantal fondsen waarin wordt deelgenomen.

Het totaal aan afgegeven bankgaranties bedraagt € 1,1 miljoen (2022: € 0,2 miljoen). De totale kredietfaciliteit en bankgarantiefaciliteit bedragen respectievelijk € 13,3 miljoen (2022: € 13,3 miljoen) en € 11,0 miljoen (2022: € 11,0 miljoen).

Als overige zekerheden en bepalingen voor de totale kredietfaciliteit gelden:

- negatieve pledge/pari passu en cross default verklaring;
- compte joint en medeaansprakelijkheidsovereenkomst (CJMO) zekerheidstype: RC plus een partij.

Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2023

Het totaal aan borgstellingen bedroeg ultimo 2023 nihil (2022: nihil).

TNO is betrokken bij een aantal geschillen en rechtsgedingen, welke samenhangen met de normale bedrijfsvoering. TNO verwacht niet dat de totale uit deze rechtsgedingen voortvloeiende verplichtingen van materiële betekenis zijn voor de financiële positie.

Voorzieningen zijn getroffen voor alle geschillen en rechtsgedingen op basis van de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen en verliezen af te wikkelen.

12 Omzet

	2023	2022
Opbrengsten opdrachten	348.011	292.031
Rijksbijdrage	339.787	298.673
Totaal	687.798	590.704

In de omzet is begrepen de mutatie onderhanden projecten ad € 14,4 miljoen negatief (2022: € 1,7 miljoen negatief).

Opdrachten

De specificatie van de opbrengsten opdrachten naar relevante categorieën luidt:

	2023	2022
Binnenland		
Overheid	145.079	108.487
Bedrijfsleven	91.365	90.825
Totaal Binnenland	236.444	199.312
Buitenland		
Internationale organisaties	6.774	9.278
Overige	104.793	83.441
Totaal Buitenland	111.567	92.719
Totaal	348.011	292.031

13 Overige bedrijfsopbrengsten

	2023	2022
Resultaat op verkopen materiële vaste activa	22	5.860
Overige opbrengsten	14.595	11.467
Totaal	14.617	17.327

Onder de overige opbrengsten zijn onder meer begrepen de inkomsten uit licenties en octrooien, niet-projectgerelateerde opbrengsten en extern doorberekende kosten.

14 Directe projectkosten

Onder directe projectkosten worden verstaan de materiële kosten (inclusief uitbestede werkzaamheden) die direct aan een project worden toegerekend.

15 Personele lasten

	2023	2022
Lonen en salarissen	304.836	264.114
Pensioenlasten	40.750	34.446
Overige sociale lasten	44.273	37.083
Overige personeelslasten	61.245	52.851
Mutatie verplichting niet-opgenomen verlofdagen	4.650	2.913
Aanwending en vrijval voorzieningen:		
- sociale verplichtingen	-88	-57
- jubileum	-372	-320
- afvloeiingen	-494	-331
- reorganisaties	-713	-652
	454.087	390.047
Dotatie aan voorzieningen:		
- sociale verplichtingen	-	28
- jubileum	580	272
- reorganisaties	-	2.086
- afvloeiingen	317	184
Totaal	454.984	392.617

Toelichting op de geconsolideerde winst-en-verliesrekening 2023

(in € x duizend)

Het gemiddeld aantal Fte's in 2023 bedraagt 3.811 waarvan 3 buiten Nederland (2022: 3.463 waarvan 4 buiten Nederland). De arbeidsbeloning inclusief pensioenpremies van de TNO Raad van Bestuur bedraagt € 0,7 miljoen (2022: € 0,8 miljoen). De vergoeding van de leden van de TNO Raad van Toezicht bedraagt in totaal € 0,2 miljoen (2022: € 0,1 miljoen).

De beleidsdekkingsgraad (voortschrijdend 12-maand gemiddelde van de marktwaarde van de beleggingen uitgedrukt in een percentage van de voorziening pensioenverplichting volgens de grondslagen van DNB) van de Stichting Pensioenfonds TNO per 31 december 2023 is vooralsnog uitgekomen op 122,6% (31 december 2022: 130,0%). Vanaf 1 januari 2023 zijn de pensioenen (met terugwerkende kracht) geïndexeerd met 16,93%. Hiermee zijn de volledige indexaties uit 2021 en 2022 toegekend. Het totaal van de gemiste indexaties blijft 9,1%.

Sociale partners hebben de premie voor 2024 vastgesteld op 20,34% (2023: 20,34%). Hierbij is een opbouw van 1,75% mogelijk (2023: 1,50%).

16 Afschrijving materiële vaste activa

	2023	2022
Afschrijving op:		
- gebouwen	1.902	1.860
- vaste technische installaties	10.703	10.891
- technische bedrijfsmiddelen	21.229	18.468
- inventaris	1.297	1.077
- niet aan bedrijfsuitoefening dienstbaar	659	1.080
	35.790	33.376
Vrijval uit:		
- egalisatierekening investeringsmiddelen	-10.115	-8.961
Totaal	25.675	24.415

17 Overige bedrijfslasten

	2023	2022
Huisvestingskosten	55.558	50.562
Materiaalkosten	6.391	5.544
Gebruik technische bedrijfsmiddelen	18.398	14.196
Algemene beheerskosten	23.442	20.366
Uitbestede werkzaamheden	17.186	13.600
Mutaties voorzieningen	-1.087	-870
Overige lasten	11.380	16.365
Verstekte bijdragen	1.058	551
Totaal	132.326	120.314

18 Financiële baten en lasten

	2023	2022
Rentebaten	8.950	1.726
Rentelasten	-1	-1.369
Koersverschillen	20	20
Totaal	8.969	377

19 Vennootschapsbelasting

	2023	2022
Acute belastinglast		
Boekjaar	5.009	-1.321
Vorig boekjaar	204	141
Uitgestelde belastinglast		
Mutatie latente belastingvordering	-600	100
Totaal	4.613	-1.080

Toelichting op de geconsolideerde winst-en-verliesrekening 2023

Bij aanvang van de winstbelastingplicht is de fiscale openingsbalans opgemaakt op basis van de geldende fiscale waarderingsgrondslagen. Voor het verschil tussen de waardering op de fiscale balans (fiscale boekwaarde) en de commerciële balans (commerciële boekwaarde) is een latente belastingvordering gevormd. De commerciële waardering is lager dan de fiscale waardering, waarmee sprake is van een latente belastingvordering van € 6,0 miljoen (2022: € 5,4 miljoen).

De aansluiting tussen het Nederlandse nominale belastingtarief en de effectieve belastingdruk is als volgt:

	2023	2022
Nominaal belastingtarief in Nederland	25,8%	25,8%
Fiscaal niet-afrekbare posten en aanpassingen vorige boekjaren	-0,8%	31,6%
Effectieve belastingdruk	25,0%	57,4%

20 Resultaten deelnemingen

	2023	2022
Deelnemingen:		
- Niet-geconsolideerde deelnemingen	2.112	1.148
- Resultaat op leningen en overige beleggingen	-559	-
- Verkoop deelnemingen	915	148
Totaal	2.468	1.296

21 Honoraria van de accountant

De volgende honoraria van Ernst & Young Accountants LLP zijn ten laste gebracht van de Organisatie TNO, haar dochtermaatschappijen en andere maatschappijen die zij consolideert, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a van het Burgerlijk Wetboek.

	2023	2022
Onderzoek van de jaarrekening	345	252
Andere controleopdrachten	288	296
Advieskosten op fiscaal terrein	-	-
Andere niet-controle diensten	96	88
Totaal	729	636

22 Gebeurtenissen na balansdatum

Een TNO deelneming, TNO Tech Transfer Holding B.V., heeft op 16 februari 2024 met ingang van 1 januari 2024 het resterende 55% belang in Holland Metrology B.V. (inclusief haar 100% dochter VSL) gekocht.

Balans van de Organisatie TNO per 31 december 2023

(in € x duizend)

na resultaatbestemming

	Noot	31-12-2023	31-12-2022
Vaste activa			
Immateriële vaste activa	1	2.000	2.470
Materiële vaste activa	2	241.823	232.985
Financiële vaste activa	3	154.312	154.329
		398.135	389.784
Vlottende activa			
Voorraden		212	243
Vorderingen	4	126.975	117.022
Liquide middelen		219.921	221.278
		347.108	338.543
Totaal		745.243	728.327

	Noot	31-12-2023	31-12-2022
Eigen vermogen			
Algemene reserve		344.083	329.526
Wettelijke reserve		9.475	6.198
Bestemmingsreserves		37.605	39.073
	5	391.163	374.797
Voorzieningen	6	13.230	15.087
Langlopende schulden	7	41.549	45.896
Kortlopende schulden	8	299.301	292.547
Totaal		745.243	728.327

Winst-en-verliesrekening 2023 van de Organisatie TNO

(in € x duizend)

	Noot	2023	2022
Omzet opdrachten binnen- en buitenland		202.760	183.366
Omzet opdrachten overheid		145.079	108.487
Marktomzet		347.839	291.853
Rijksbijdrage		339.787	298.673
Omzet	9	687.626	590.526
Overige bedrijfsopbrengsten		14.929	17.520
Bedrijfsopbrengsten		702.555	608.046
Directe projectkosten		-79.546	-72.514
Personele lasten	10	-454.640	-392.375
Afschrijving immateriële vaste activa		-470	-471
Afschrijving materiële vaste activa		-24.848	-24.134
Bijzondere waardeverminderingen materiële vaste activa		-419	-
Overige bedrijfslasten		-131.904	-120.182
Bedrijfslasten		-691.827	-609.676
Bedrijfsresultaat		10.728	-1.630
Financiële baten en lasten	11	6.018	439
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening vóór belastingen		16.746	-1.191
Vennootschapsbelasting	12	-4.732	1.083
Resultaat deelnemingen		4.352	601
Nettoresultaat		16.366	493

Toelichting behorende bij de jaarrekening 2023 van de Organisatie TNO

Algemeen

TNO's missie is het creëren van impactvolle innovaties voor het duurzame welzijn en de welvaart van de samenleving.

Naam: Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek TNO.

Rechtsvorm: Publiekrechtelijke rechtspersoon met wettelijke taak.

KvK nummer: 27376655

De statutaire vestigingsplaats van TNO is Delft.

Grondslagen

Voor de grondslagen van waardering en resultaatbepaling wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening. Dit geldt eveneens voor de overige toelichtingen voor zover deze niet hierna zijn opgenomen. Met de jaarrekening van de Organisatie TNO wordt de enkelvoudige jaarrekening bedoeld.

Toelichting op de balans van de Organisatie TNO per 31 december 2023

(in € x duizend)

1 Immateriële vaste activa

Verloop van de immateriële vaste activa in 2023:

	Goodwill
Stand per 31-12-2022	
Verkrijgingsprijs	4.705
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-2.235
Boekwaarde	2.470
Mutatie boekwaarde	
Afschrijvingen	-470
	-470
Stand per 31-12-2023	
Verkrijgingsprijs	4.705
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-2.705
Boekwaarde	2.000

Op 1 april 2018 heeft TNO de energieactiviteiten van de Stichting Energieonderzoek Centrum Nederland (NRG) overgenomen.

De overname is gewaardeerd volgens de purchase accounting methode. Het bedrag aan goodwill is € 4,7 miljoen en wordt over een periode van 10 jaar afgeschreven.

Per 31 december 2023 was er geen aanleiding voor de toepassing van een bijzondere waardevermindering.

Toelichting op de balans van de Organisatie TNO per 31 december 2023

2 Materiële vaste activa

Verloop van de materiële vaste activa in 2023:

	Terreinen en gebouwen	Vaste technische installaties	Technische bedrijfsmiddelen	Inventaris	Activa in aanbouw en ontwikkeling	Niet aan bedrijfsuitoefening dienstbaar	Totaal
Stand per 31-12-2022							
Verkrijgingsprijs	112.554	151.517	170.903	11.112	35.145	17.263	498.494
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-63.678	-81.816	-101.940	-5.352	-	-12.723	-265.509
Boekwaarde	48.876	69.701	68.963	5.760	35.145	4.540	232.985
Mutatie boekwaarde							
Investeringsen	-	486	7.331	872	-	-	8.689
Desinvesteringsen	-	-32	-14	-	-	-	-46
Herrubriceringen	685	-2.389	-	-	-	1.704	-
Herrubriceringen cumulatieve afschrijving	809	1.364	-	-	-	-2.173	-
Bijzondere waardeverminderingen	-89	-330	-	-	-	-	-419
Afschrijvingen	-1.813	-10.373	-20.821	-1.297	-	-659	-34.963
Activa in aanbouw en ontwikkeling activering boekjaar	-	6.391	9.656	211	-16.956	698	-
Desinvestering activa in aanbouw	-	-	-	-	-1.022	-	-1.022
Activa in aanbouw investeringen nieuw 2023	-	-	-	-	36.599	-	36.599
	-408	-4.883	-3.848	-214	18.621	-430	8.838
Stand per 31-12-2023							
Verkrijgingsprijs	113.239	155.659	181.541	12.140	53.766	19.665	536.010
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-64.771	-90.841	-116.426	-6.594	-	-15.555	-294.187
Boekwaarde	48.468	64.818	65.115	5.546	53.766	4.110	241.823

In de in de winst- en- verliesrekening gepresenteerde post 'afschrijving materiële vaste activa' is mede begrepen de vrijval uit de egalisatierekening investeringsmiddelen. In de boekwaarde van de materiële vaste activa per 31 december 2023 zijn begrepen terreinen, gebouwen en vaste technische installaties voor € 32,5 miljoen (2022: € 37,4 miljoen), waarvan TNO uitsluitend het economisch eigendom heeft. Dit betreft investeringen in huurpanden.

Toelichting op de balans van de Organisatie TNO per 31 december 2023

3 Financiële vaste activa

	Groeps- maatschap- pijnen	Leningen	Latente belasting- vordering	Totaal
	Aandeel in vermogen			
Stand per 31-12-2022	134.873	14.056	5.400	154.329
Mutaties:				
Investerings en verstrekte leningen	2.500	-	-	2.500
Desinvesteringen en afgeloste leningen	-	-7.169	-	-7.169
Resultaat deelnemingen	4.352	-	-	4.352
Mutatie latente belastingvordering	-	-	300	300
Stand per 31-12-2023	141.725	6.887	5.700	154.312

Van de post leningen betreft € 6,9 miljoen leningen aan groepsmaatschappijen (2022: € 14,1 miljoen). De leningen met een looptijd langer dan een jaar is nihil (2022: € 8,0 miljoen).

Latente belastingvordering

	2023	2022
Stand per 1 januari	5.400	5.500
Fiscaal afwijkende waarderingen	300	-100
Stand per 31 december	5.700	5.400

De latente belastingvordering wordt gewaardeerd op contante waarde. Bij de contante waardeberekening wordt een rentepercentage gehanteerd van 3,9%. De nominale waarde van de latente belastingvordering bedraagt € 10,6 miljoen (2022: € 9,5 miljoen).

De contante waarde van de latente nominale belastingvordering bedraagt € 6,6 miljoen (2022: € 6,3 miljoen).

Van de latente belastingvordering heeft € 4,7 miljoen een verwachte verrekentermijn van langer dan 1 jaar (2022: € 4,7 miljoen).

Door een geringe winstdoelstelling en onvoldoende zekerheid kunnen niet alle belastingposities gerealiseerd worden. De waardering van de actieve belastinglatentie per 31 december 2023 is geëvalueerd en is bepaald op € 5,7 miljoen (2022: € 5,4 miljoen).

4 Vorderingen

	31-12-2023	31-12-2022
Vorderingen inzake opdrachten	33.536	36.910
Vorderingen op groepsmaatschappijen	-	58
Onderhanden projecten	73.369	63.144
Overige vorderingen	5.861	4.666
Overlopende activa	14.209	12.244
Totaal	126.975	117.022

De overige vorderingen met een looptijd langer dan een jaar is nihil (2022: € 0,5 miljoen). Van de overlopende activa heeft € 1,4 miljoen een looptijd langer dan een jaar (2022: € 1,7 miljoen).

Onderhanden projecten

	31-12-2023	31-12-2022
Cumulatieve kosten verminderd met voorzieningen voor verliezen en risico's	242.679	192.672
Af: Cumulatief gedeclareerde termijnen	-296.330	-260.685
Totaal onderhanden projecten	-53.651	-68.013
Waarvan verantwoord onder de kortlopende vorderingen	73.369	63.144
Waarvan verantwoord onder de kortlopende schulden	-127.020	-131.157

In de post onderhouden projecten is een voorziening voor verliezen en risico's begrepen van € 5,0 miljoen (2022: € 5,1 miljoen).

5 Vermogen

De post eigen vermogen is toegelicht bij de post eigen vermogen in de geconsolideerde jaarrekening.

Toelichting op de balans van de Organisatie TNO per 31 december 2023

6 Voorzieningen

	Stand per 31-12-2022	Onttrokken in 2023	Toegevoegd in 2023	Vrijval in 2023	Stand per 31-12-2023
Sociale verplichtingen	418	48	-	40	330
Jubileumvoorziening	3.084	372	580	-	3.292
Claims	800	-	250	-	1.050
Reorganisaties	1.503	712	-	1	790
Afvloeiingen	257	484	317	10	80
Overige	9.025	1.937	1.369	769	7.688
Totaal	15.087	3.553	2.516	820	13.230

In de overige voorzieningen is een bedrag van € 7,4 miljoen begrepen voor verlieslatende contracten (2022: € 5,1 miljoen).

Van de voorzieningen heeft circa € 9,4 miljoen een langlopend karakter (2022: € 10,7 miljoen).

7 Langlopende schulden

	31-12-2023	31-12-2022
Egalisatierekening investeringsmiddelen	36.900	40.946
Overige leningen	5.755	6.032
Contante-waarde correctie renteloze leningen	-1.106	-1.082
Totaal	41.549	45.896

Van de egalisatierekening investeringsmiddelen heeft € 9,3 miljoen een looptijd korter dan een jaar (2022: € 9,0 miljoen) en € 4,7 miljoen een looptijd langer dan 5 jaar (2022: € 5,5 miljoen). Er zijn geen zekerheden gesteld. De overige leningen zijn rentevrij.

Van de overige leningen heeft € 2,6 miljoen een looptijd langer dan 1 jaar en korter dan 5 jaar (2022: € 2,7 miljoen).

Het resterende deel van de overige leningen van € 2,0 miljoen heeft een looptijd van langer dan 5 jaar (2022: € 2,2 miljoen).

Zie de geconsolideerde jaarrekening voor een verloopstaat van de egalisatierekening en overige leningen.

8 Kortlopende schulden

	31-12-2023	31-12-2022
Crediteuren	13.226	12.960
Belastingen en premies sociale verzekeringen	32.107	20.448
Verplichtingen vakantiegeld	11.872	10.062
Verplichtingen niet-opgenomen verlofdagen	25.512	20.862
Overige schulden	37.010	44.476
Overlopende passiva	20.880	20.139
Overlopende rijksbijdrage	31.674	32.443
Onderhanden projecten	127.020	131.157
Totaal	299.301	292.547

Van de overige schulden heeft € 22,5 miljoen een looptijd langer dan 1 jaar (2022: € 14,5 miljoen).

Deze kortlopende schulden zijn niet rentedragend. De overlopende passiva betreffen in belangrijke mate ontvangen voorschotten in het kader van specifieke onderzoeksprojecten. Van de overlopende passiva heeft € 2,1 miljoen een looptijd langer dan een jaar (2022: € 1,0 miljoen).

TNO kan de betaalde btw voor wat betreft de niet-economische activiteiten niet terugvorderen en hanteert hierbij de pre pro rata methode.

Aan de toepassing hiervan zijn schattingselementen verbonden.

Onderhanden projecten

De post onderhanden projecten wordt toegelicht onder de kortlopende vorderingen (zie punt 4).

Toelichting op de winst-en-verliesrekening van de Organisatie TNO 2023

(in € x duizend)

9 Omzet

	2023	2022
Opdrachten bedrijfsleven binnenland	91.193	90.647
Opdrachten internationale organisaties	6.774	9.278
Opdrachten overig buitenland	104.793	83.441
Totaal buitenland	111.567	92.719
Opdrachten overheid	145.079	108.487
Marktomzet	347.839	291.853
Rijksbijdrage	339.787	298.673
Totaal	687.626	590.526

In de omzet is begrepen de mutatie onderhanden projecten ad € 14,4 miljoen positief (2022: € 2,1 miljoen negatief).

10 Personele lasten

	2023	2022
Lonen en salarissen	304.782	263.947
Pensioenlasten	40.750	34.446
Overige sociale lasten	44.253	37.064
Overige personeelslasten	60.975	52.795
Mutatie verplichting niet-opgenomen verlofdagen	4.650	2.913
Mutaties voorzieningen	-770	1.210
Totaal	454.640	392.375

Het gemiddeld aantal fte's voor 2023 bedraagt 3.809, waarvan 1 buiten Nederland (2022: 3.461, waarvan 2 buiten Nederland).

De arbeidsbeloning inclusief pensioenpremies van de TNO Raad van Bestuur bedraagt € 0,7 miljoen (2022: € 0,8 miljoen).

De vergoeding van de leden van de TNO Raad van Toezicht bedraagt in totaal € 0,1 miljoen (2022: € 0,1 miljoen).

11 Financiële baten en lasten

	2023	2022
Rentebaten	5.999	1.265
Rentelasten	-1	-846
Koersverschillen	20	20
Totaal	6.018	439

12 Vennootschapsbelasting

	2023	2022
Acute belastinglast		
Boekjaar	4.828	-1.324
Vorig boekjaar	204	141
Uitgestelde belastinglast		
Mutatie latente belastingvordering	-300	100
Totaal	4.732	-1.083

Bij aanvang van de winstbelastingplicht is de fiscale openingsbalans opgemaakt op basis van de geldende fiscale waarderingsgrondslagen.

Voor het verschil tussen de waardering op de fiscale balans (fiscale boekwaarde) en de commerciële balans (commerciële boekwaarde) is een latente belastingvordering gevormd. De commerciële waardering is lager dan de fiscale waardering, waarmee sprake is van een latente belastingvordering van € 5,7 miljoen (2022: € 5,4 miljoen).

Toelichting op de winst-en-verliesrekening van de Organisatie TNO 2023

De aansluiting tussen het Nederlandse nominale belastingtarief en de effectieve belastingdruk is als volgt:

	2023	2022
Nominaal belastingtarief in Nederland	25,8%	25,0%
Fiscaal niet-aftrekbare posten en aanpassingen vorige boekjaren	2,5%	65,9%
Effectieve belastingdruk	28,3%	90,9%

Het fiscale resultaat over 2023 bedraagt € 18,6 miljoen. Dit fiscale resultaat resulteert in een acute belastinglast van € 4,8 miljoen (zijnde 25,8%).

13 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum van belang.

WNT-verantwoording 2023 Organisatie TNO

(in € x 1)

Per 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op de Organisatie TNO van toepassing zijnde regelgeving: Het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2023 voor de Organisatie TNO is € 223.000,00. Dit is vastgesteld op basis van de Wet verlaging bezoldigingsmaximum WNT, ingegaan op 1 januari 2015.

Het weergegeven toepasselijk WNT-maximum per persoon of per functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte.

Uitzondering hierop is het WNT-maximum voor de leden van de Raad van Toezicht; dit bedraagt voor de voorzitter 15% en voor de overige leden 10% van het algemene WNT-maximum.

De binnen de Organisatie TNO geïdentificeerde leidinggevende topfunctionarissen met een dienstbetrekking hebben geen dienstbetrekking bij meerdere WNT-plichtige instelling(en) als leidinggevende topfunctionaris (die zijn ingegaan met ingang van 1 januari 2018).

De heer Werkhoven is met ingang van 1/1/2023 geen lid meer van de TNO Raad van Bestuur. Als voormalig topfunctionaris wordt hij t/m 2026 als leidinggevende topfunctionaris genormeerd.

Bezoldiging topfunctionarissen

1. Leidinggevende topfunctionarissen

Gegevens 2023

	Dr. T.B.P.M. Tjin-A-Tsoi	Drs. S.M. Swarte RC	Ir. M.G.L.H. Tossings	Prof. dr. P.J. Werkhoven
Functiegegevens	Lid Raad van Bestuur (Voorzitter)	Lid Raad van Bestuur	Lid Raad van Bestuur	Voormalig Lid Raad van Bestuur / Chief Scientist
Aanvang en einde functievervulling in 2023	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0	1,0	0,75
Dienstbetrekking?	ja	ja	ja	ja
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	207.548,64	207.546,12	207.329,96	149.357,09
Beloningen betaalbaar op termijn	15.444,36	15.444,36	15.444,36	11.583,25
Subtotaal	222.993,00	222.990,48	222.774,32	160.940,34
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum ²	223.000,00	223.000,00	223.000,00	167.250,00
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t
Bezoldiging 2023	222.993,00	222.990,48	222.774,32	160.940,34
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t

Gegevens 2022

WNT-verantwoording 2023 Organisatie TNO

	Dr. T.B.P.M. Tjin-A-Tsoi	Drs. S.M. Swarte RC	Ir. M.G.L.H. Tossings	Prof. dr. P.J. Werkhoven
Functiegegevens	Lid Raad van Bestuur (Voorzitter)	Lid Raad van Bestuur	Lid Raad van Bestuur	Lid Raad van Bestuur
Aanvang en einde functievervulling in 2022	1/6 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	ja	ja	ja
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	118.696,00	202.393,80	202.149,08	202.147,08
Beloningen betaalbaar op termijn	7.933,94	13.601,04	13.601,04	13.601,04
Subtotaal	126.629,94	215.994,84	215.750,12	215.748,12
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	126.641,10	216.000,00	216.000,00	216.000,00
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Bezoldiging 2022	126.629,94	215.994,84	215.750,12	215.748,12
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

WNT-verantwoording 2023 Organisatie TNO

2. Toezichthoudende topfunctionarissen (1)

Gegevens 2023

	Mr. P.G. de Vries	Prof. dr. ir. drs. H. Bijl	Dr. ir. P.J.M. van Laarhoven	Drs. J.D. Lamse-Minderhoud RA	Ir. L. Verheij van Wijk
Functiegegevens	Lid Raad van Toezicht (Voorzitter)	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht
Aanvang en einde functievervulling 2023	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Bezoldiging					
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	31.440,00	20.292,00	20.292,00	20.292,00	20.292,00
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	33.450,00	22.300,00	22.300,00	22.300,00	22.300,00
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Totaal bezoldiging 2023	31.440,00	20.292,00	20.292,00	20.292,00	20.292,00
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Gegevens 2022

	Mr. P.G. de Vries	Prof. dr. ir. drs. H. Bijl	Dr. ir. P.J.M. van Laarhoven	Drs. J.D. Lamse-Minderhoud RA	Ir. L. Verheij van Wijk
Functiegegevens	Lid Raad van Toezicht (Voorzitter)	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht
Aanvang en einde functievervulling 2022	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Bezoldiging					
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	30.396,00	19.596,00	19.596,00	19.596,00	19.596,00
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	32.400,00	21.600,00	21.600,00	21.600,00	21.600,00

WNT-verantwoording 2023 Organisatie TNO

2. Toezichthoudende topfunctionarissen (2)

Gegevens 2023

	Ir. J.B.P. Coopmans	Prof. dr. M.P. Hekkert
Functiegegevens	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht
Aanvang en einde functievervulling 2023	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	20.292,00	20.292,00
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	22.300,00	22.300,00
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.
Totaal bezoldiging 2023	20.292,00	20.292,00
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.

Gegevens 2022

	Ir. J.B.P. Coopmans	Prof. dr. M.P. Hekkert
Functiegegevens	Lid Raad van Toezicht	Lid Raad van Toezicht
Aanvang en einde functievervulling 2022	1/1 - 31/12	1/5 - 31/12
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	19.596,00	13.064,00
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	21.600,00	14.498,63

WNT-verantwoording 2023 Organisatie TNO

3. Bezoldiging niet-topfunctionarissen (1)

Op deze functionarissen is het bezoldigingsmaximum niet van toepassing. Er geldt alleen een publicatieplicht.

Gegevens 2023

Functiegegevens	Directeur	Directeur	Senior Scientist	Directeur	Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2023	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0	0,05	1,0	1,0
Bezoldiging					
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	229.520,56	224.198,75	10.538,40	214.648,47	216.010,08
Beloningen betaalbaar op termijn	15.444,36	15.444,36	772,20	15.444,36	15.444,36
Totaal bezoldiging 2023	244.964,92	239.643,11	11.310,60	230.092,83	231.454,44
Individueel toepasselijk drempelbedrag bezoldiging	223.000,00	223.000,00	11.150,00	223.000,00	223.000,00
Verplichte motivering van de overschrijding van het individueel toepasselijk drempelbedrag bezoldiging	a	a	a	a	a

a. De WNT is op deze functionarissen niet van toepassing. Er geldt alleen een publicatieplicht. De motivatie voor de overschrijding van het drempelbedrag bezoldiging zijn beloningsafspraken die bij de aanstelling van de functionarissen zijn gemaakt.

Gegevens 2022

Functiegegevens	Directeur	Directeur	Senior Scientist
Aanvang en einde functievervulling in 2022	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0	0,05
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	218.815,14	208.674,28	10.538,40
Beloningen betaalbaar op termijn	13.601,04	13.601,04	680,04
Totaal bezoldiging 2022	232.416,18	222.275,32	11.218,44

WNT-verantwoording 2023 Organisatie TNO

3. Bezoldiging niet-topfunctionarissen (2)

Op deze functionarissen is het bezoldigingsmaximum niet van toepassing. Er geldt alleen een publicatieplicht.

Gegevens 2023

Functiegegevens	Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2023	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	210.531,32
Beloningen betaalbaar op termijn	15.444,36
Totaal bezoldiging 2023	225.975,68

Individueel toepasselijk drempelbedrag bezoldiging

Verplichte motivering van de overschrijding van
het individueel toepasselijk drempelbedrag bezoldiging

a

a. De WNT is op deze functionarissen niet van toepassing. Er geldt alleen een publicatieplicht. De motivatie voor de overschrijding van het drempelbedrag bezoldiging zijn beloningsafspraken die bij de aanstelling van de functionarissen zijn gemaakt.

Gegevens deelnemingen

TNO neemt ultimo 2023 onmiddellijk deel in de volgende vennootschappen

Naam	Zetel	Percentage
TNO Affiliates Holding BV	Delft	100%
– TNO Japan K.K. / TNO Japan Co. Ltd	Yokohama	100%
TNO Tech Transfer Holding BV	Delft	100%
– Peregrion BV	Leiden	91%

De volgende ondernemingen worden niet geconsolideerd

Naam	Zetel	Percentage
Blue Heart Energy BV	Alkmaar	8%
Solar Visuals BV	Alkmaar	32%
Innovation Industries Fund II Cooperatief UA	Amsterdam	<1%
Innovation Industries Fund III Coöperatief UA	Amsterdam	1%
MILENA-OLGA Joint Innovation BV	Amsterdam	50%
SHIFT Invest III Cooperatief UA	Amsterdam	2%
Sightlabs BV	Amsterdam	19%
Studio Automated Holding BV	Amsterdam	25%
VCC Deep Tech Fund Coöperatief UA	Bilthoven (Gem. De Bilt)	5%
Cellcius BV	Breda	16%
Linksight BV	Bunnik	20%
Torwash BV	Burgerbrug (Gem. Schagen)	25%
Holland Metrology NV	Delft	45%
Nearfield Instruments BV	Delft	9%
Orange Quantum Systems Holding BV	Delft	13%
Relement BV	Delft	47%
Solaroad BV	Delft	40%
TBQ BV	Delft	25%
Valley Optics Holding BV	Delft	17%
Aircision BV	Eindhoven	7%

De volgende ondernemingen worden niet geconsolideerd

Naam	Zetel	Percentage
AMSYSTEMS BV	Eindhoven	23%
Carbyon Holding BV	Eindhoven	7%
DeeptechXL Fund I Coöperatief UA	Eindhoven	3%
Eindhoven Engine BV	Eindhoven	33%
FononTech Holding BV	Eindhoven	40%
HighTechXL Group BV	Eindhoven	14%
istart.nl Fund Coöperatief UA	Eindhoven	7%
Keiron Printing Technologies BV	Eindhoven	10%
Lion Volt BV	Eindhoven	25%
Lumo Fund II Coöperatief UA	Eindhoven	5%
SparkNano BV	Eindhoven	22%
touchwaves BV	Eindhoven	20%
TracXon BV	Eindhoven	43%
Udentity BV	Eindhoven	15%
Innovation Industries Fund Coöperatief UA	Enschede	2%
SHM Next BV	's-Gravenhage	20%
Newton Energy Solutions Holding BV	Haarlemmermeer	14%
Movanta Holding BV	Heemstede	20%
RetinaScope BV	Naarden	20%
STAK LeydenJar Technologies	Oegstgeest	2%
Delta Diagnostics BV	Rotterdam	11%
Tiledmedia BV	Rotterdam	7%
Calosol BV	Stadskanaal	30%
Pharmaprint BV	Utrecht	20%
CollaneX Therapeutics BV	Voorhout	19%

Delft, 14 maart 2024

Overige gegevens

Resultaatbestemming

De Richtlijnen Financiële Verslaggeving TNO van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap bepaalt in artikel 4: Reserves worden gevormd bij de bestemming van het resultaat. Bij de bestemming van het resultaat kunnen tevens bestemmingsreserves worden gevormd dan wel bestaande bestemmingsreserves gemuteerd. De mutaties kunnen toevoegingen of onttrekkingen zijn. Zo kan bij resultaatbestemming door toevoeging een bestemmingsreserve worden gevormd voor toekomstige uitgaven of lasten. De vorming van de bestemmingsreserves moet geschieden op basis van concrete beleidsplannen en concrete financieringsplannen. Daarnaast kan er sprake zijn van onttrekkingen, omdat bijvoorbeeld in het verslagjaar uitgaven hebben plaatsgevonden, waarvoor de bestemmingsreserves oorspronkelijk waren gevormd. Voor zover uitgaven het karakter hebben van kosten die alleen betrekking hebben op het desbetreffende verslagjaar worden deze verwerkt ten laste van de resultatenrekening van dat jaar. Ingeval uitgaven het karakter hebben van investeringen in kennisontwikkeling vindt activering op de balans plaats van deze uitgaven.

De aan deze investering gerelateerde afschrijvingskosten worden vervolgens stelselmatig ten laste van de resultatenrekening gebracht. Voor hetzelfde bedrag aan vorengenoemde afschrijvingskosten dan wel uitgaven die als kosten in het verslagjaar worden aangemerkt, vindt bij de bestemming van het resultaat onttrekking uit de bestemmingsreserves plaats.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de raad van toezicht en de raad van bestuur van de Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek TNO

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van de Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek TNO (hierna: TNO) te Delft gecontroleerd. Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van TNO per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met de Richtlijnen Financiële Verslaggeving TNO van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de aanvullende brief d.d. 21 april 2004 met kenmerk OWB/FO/2004/8195 en de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

- de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2023;
- de geconsolideerde en enkelvoudige winst- en verliesrekening over 2023;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol TNO 2020 en de regeling controleprotocol WNT 2023 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van TNO zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2023 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het TNO Jaarverslag 2023;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Richtlijnen Financiële Verslaggeving TNO van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720 en het Accountantsprotocol TNO. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het jaarverslag 2023 en de overige gegevens in overeenstemming met de Richtlijnen Financiële Verslaggeving TNO van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met

betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de Raad van Bestuur en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de Richtlijnen Financiële Verslaggeving TNO van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de aanvullende brief d.d. 21 april 2004 met kenmerk OWB/FO/2004/8195 en de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT). In dit kader is de raad van bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de raad van bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de raad van bestuur afwegen of TNO in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de raad van bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de raad van bestuur het voornemen heeft om TNO te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De raad van bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of TNO haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van TNO.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze

controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol TNO 2020, de Regeling controleprotocol WNT 2023, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van TNO;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de raad van bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door de raad van bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of TNO haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor

de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 14 maart 2024

Ernst & Young Accountants LLP

S.D.J. Overbeek-Goeseije RA

Colofon

Wilt u meer weten over TNO?
Of heeft u vragen naar aanleiding
van dit verslag of heeft u ideeën?
Neem dan contact op via
info@tno.nl

Redactie en productie

Marketing & Communications

Tekst

TNO

Concept en realisatie

CF Report, Amsterdam

©TNO, 14 maart 2024